

լրագրերն ասելով՝ վճռեց առաջին 1886 թ.-ից Կայսերութեան շատ նա-
հանգիստներ հիմնել պողոտանական
ուսումնարաններ: Այդ առթիւ երկրա-
գործական և արհեստարարական բնու-
թեան մարդիկ մշակուած է նորարաց
ուսումնարանները ընդհանուր ծրագրե-
րով:

Ներկայումս լինելով վերայ փոխանակ
մինչև այժմ գործաժողով փայտի և
քարածուխի, այսուհետև կը գործաժողով
բարձրագույն (ճարտարական խումբ),
որը երկու անգամից առելի պակաս
ծախք է պահանջում: Այժմ արդէն
սկսել են շատ երկրաբանները շոգե-
կալմաների կազմութիւնը փոխակեր-
պել, որովհետեւ բարձրագույն ճար-
տար ուրիշ ձև է պահանջում:

Ռուսական արհեստարարութեան և
վաճառականութեան տարածման նը-
պաստող ընկերութեան փնտրութեանը
լրագրերն ասելով, կը ներկայացուն
մի առաջարկութիւն՝ Ռուսիայում ար-
հեստարարութեան քարածուխի ցուցահան-
դէս հիմնելու:

Ներկայ տարուայ վերջին «Моск.
Вѣд.» լրագրի ասելով պետական խոր-
հրդում կը քննուի մասնագէտներին
կազմուած յանձնաժողովից մշակուած
մի ծրագիր, որը վերաբերում է գոր-
ծարանատէրերի և քանդակարարի մի-
մեանց հետ ունեցած պարտատէր յա-
րաբերութիւններին:

Ներկայ տարուայ ուսումնական շըր-
ջանից՝ կայսերութեան մէջ գտնուող ու-
սումնական հիմնականութիւններն մէջ
ուսման վճարի քանակութիւնը աւելա-
ցուց, նախ քան որ ուսանողներն անկա-
ող լինելով նորաշատաւոր վարձի
վճարելը, լծուելու են ուսումնարան-
ները:

տեսք ունէր: Անոսրացած և երկայն
մագերի կաշուի մնացորդները հազիւ
ծածկուած էին նրա զննի կաշիի կա-
կածելի մարտութիւնը: Նրա լոճքերը
շատ կոշտ էին և խիտ, մօրուաւ մեծ,
խիլ բիւրեղ կողմի ջապարհ նման: Ձը-
գիտեմ ինչու, այդ օրակէն իմ աչքին
ներկայացաւ մի կոնք (լազան) և բոլո-
րովն սևացած ջրով, ուր մէջ ալ կեղ-
տոտ բուսականութիւնը, կարծես, նոր
էր լուսացուել:

Արդարեւ դու, ասացի ես նրան,
քո տարիքից անց ես երեւում: Ի հար-
կէ դու շատ դառնութիւններ ես քա-
շել:

—Հաստատեցեմ եմ քեզ, որ ոչ. ես
ոչ մի դառնութիւն չեմ քաշել, ա-
ռարկեց նա: —Ես ծերացել եմ և այս-
պէս վնաս, որովհետև կեանքովս ազատ
և մարուր օդ ծծած չեմ: Այնքան
փոքրագույն կեանքը չէ՛ վնասում մարդ-
կանց, որքան պանդուխտները:

—Բայց դարձեալ դու քո քեզի քա-
շել ես: —Կապաճանքով նկատեցի ես—
արեւդայական կեանքից այսպիսի կոնք
չէ առաջ գալիս:

Նա անվերջ սրբից իւր ճակատը և
այդ միջոցին նրա լծաք-լծաք մագերից
մեծ քանակութեամբ մանր ու սպի-
տակաղօն լծիկ լծալուցեց:

—Այ, ես միշտ համեստ եմ եղած,
կուէր լինելու պատճառը գաղտնի է,
ասաց նա ցոյց տալով ինձ գաղափար
խաղաղութեան, որը աստիճանում էր մեր գլուխ-
ները: Բայց մայրիկ լծանման է...
Ե՛հ, մի բաժակ գարեջուր: Դու ծա-
րաւ չես:

—Այ, շնորհակալ եմ... Բայց հա-
տաստացել, դու ինձ շատ ես հեռա-
բերեցում: Ներսեանցի է քո մէջ այդ
ցածրահորութիւնը մտել: Դա մի ան-
բնական և գաղաւթ բան է: Այդ-
անգ մի ինչ որ ծածկուած է:

Պետական խորհրդին արդէն ներկա-
յացուել է առանձին յանձնաժողովից
մշակուած մի նոր ծրագիր, որը վերա-
բերում է արքունական կապալներին:
Մայրաքաղաքի լրագրերն ասելով՝
նոր օրէնքի հիման վերայ, բոլորովն
փոխութեամբ են նախկին պայմանները և
ձևերը: Կապալներ վերցնելը, աճուրդ-
ները հաստատելը, առարկաների փե-
րայ նշանակելու գները, պաշարների
տեղափոխութիւնը և այլ շատ բանե-
րը, բոլորովն կերպարանափոխուած
կը լինեն նոր կանոնադրութեան հի-
ման վերայ:

«Моск. Вѣд.» լրագրի ասելով շու-
տով կը ձեռնարկուի կերպարանափո-
խելու կալուածատէր-հրէջաների կացու-
թիւնը:

Ներսեանի միջնորդութիւնը «Но-
вое Время» լրագրի ասելով, վճռել է
առաջին 1886 թ. գործանքը մի յանձ-
նաժողով ուղարկել Միջին-Ասիա—տե-
ղական վաճառականութիւնը ուսում-
նասիրելու, վաճառականական կարա-
ւանները ճանապարհները քննելու և վե-
ճակագրական տեղեկութիւններ հա-
ւաքելու համար:

«Новое Время» լրագրի ասելով ար-
հեստական Ասիայի ուսումնական երկրե-
րում վաճառականութիւնը ծաղկեցնե-
լու համար վճռուած է 1886 թ.-ից
տարեկան երկու անգամ տնտեսաւառ-
կայացնել Կորէայի սահմանի մօտ:

ՄԱՃՄԵԴԱՅԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՂԱ-
ՐԱՐԱՂՈՒՄ:

Բէկերի գործի յաջողութիւնը կա-
խուած է նաև մասնագէտական գա-
ղափարներից: Դրանք մայր հայալ
գրէն խօսքերը ռամիկ և ֆանատիկ
միջնորդները շնորհիւ կարող է դառնալ
մի ամենալուսնաւոր անտառ: Տէրու-
թեանը և զանաւարանի պատկանող

կալուածը դառնալ արտի տնտեսական
այդ ռամիկներից և ֆանատիկներից:
Ինչ պիտի սպասէինք մենք մի ժողո-
վրդից, որի մէջ բայց ռամիկութիւնը,
կարող է տեղի ունենալ վերջինիս
ֆանատիկի դադարաւոր: Վասնորոյ
առժամանակաւ քրոնիկոններում և
գործերում մենք կարող ենք մի
անվիշտ շարք դարձանալ յանցանքնե-
րի լծէ անշարժ և լծէ շարժական
կայքերի դէմ: Հնդու է հասկանալ, որ
այդ իրողութիւնը կարող էր կատա-
րուել սուտ վրայութեան, առաջարկու-
թեան և գողութեան շնորհիւ, երբ ան-
տեղ ժողովուրդը սովորաբար ծած-
կում է: Բայց չը նայելով այդ հանգա-
մանքին՝ բէկերը կարողացան բէկական
իրաւունքը ձեռք բերել, միայն խոս-
տանալով գեղացիներից չնչին վճար
առնել: Հայ գեղացիները կարողու-
թեան չափ կուրել են այդ եղբեր-
կեան դէմ և յաղթում էին այնտեղ,
որ նրանք դիմել են կաշառքին, սուտ
վրայութեան և այլն: Անշարժ կայքե-
րի յափշտակութիւնը մի սովորութիւն
դարձաւ մեր երկրում: Գարաբաղի գա-
ւառները մէկում ճանապարհորդելիս,
ես հաճեցաւ տեսնալ այդ տեսակ
պատահականները: Առանց յատուկ ա-
նունքի տալու, կը նկարագրեմ դը-
նեցի մի քանի տեսակները:

X վայելում է յարգանք այս ինչ քեր-
ցիկից, որը օգնութեամբ նա օգտուի խը-
րում է այս ինչ հայ գեղի կամ ան-
հատի հորը: Հարստութեան և կա-
լուածների շնորհիւ սա ռեկի երկրում
ընդարձակ կապեր: Թէ նրա և լծէ
միւս բէկերի կալուածներում քննարկող-
ները, կամ կալուածներ վաճառելու
և դրանց բարեկամները այս բէկի օգ-
տին են վկայում: Հայ վկայները ի
հարկէ հոգաւոր են: Այսպիսի անօ-
րէնութիւնները շնորհիւ նա կարողա-
նում է տանել գաղաւթ: Վաղը նա այս
ինչ մասնագէտական գեղից կամ անհա-
տի հորին է տիրում: Հայ վկայները,

որոնց հորերը խիլ էր և տուել մահ-
մեղալանին, ինչ վրէժխնդրութիւնից
և լծէ կաշառուած լինելուց օրա խոս-
քն են պաշտպանում: Միւս վկայներին
խոստանում է, որ նոր նուաճած հորը
կը տայ քրէշով և կամ կաշառուած է:
Այսպիսով նա փոքր առ փոքր կարո-
ղանում է հորեր ձեռք բերել, կամ
ինչպէս լծուրբերը ասում են՝ «մեղք
դադանմիշտ»: Եւ լծէ աչքի առաջ ու-
նենանք, որ x ծածուկ տեսողալ է և
շատերը մի կորուստի ժամանակ գե-
նում են նրան, որ նա գտնի կորածը
և ընդունենք, որ x խառնվում է գա-
նազան գործերում պաշտօնեաների մօտ
լարիխոսութեան այս ինչ գեղացու
կամ գեղական հասարակութեան հա-
մար, պարզ կերպն այն անտեղ,
որ կատարելիս է եղել x:

Մի ուրիշ օրինակ:
Y բարեկամ է մի հարստութեան բէկի-
նա ծածուկ պարագայում է առաջարկու-
թեամբ և գողութեամբ: Մի ք մէկը
բերել է օրա մօտ մի կտոր լծուրդ,
որը անուանել է դարալա (հրովար-
տակ) այս ինչ կամ այն ինչ աւերակ
գեղից: Y մի ձի պարգևելով գեղի է
այդ հրովարտակը, որը մեր օրէնքին
բնական չէ չունի: Տեսնելով, որ այդ
գեղը մի երկուրեք գեղացու իրա-
ւանց տակ է, նա լծէ իրեն բարեկա-
մի միջնորդութեամբ, լծէ խաղաղութեան,
լծէ գեղացուց և խոստանալով դրանց պաշ-
պանելու առաջարկութիւնից և գողութե-
նից և լծէ պաշտօնեաները առաջ և կամ
լծէ ընդաներով կաշառելով կալուած է
դրանց հետ պայմանագիր, որով իրեն
լծէ հրովարտակի մէջ գրած ուղեգրի
գեղացուց տուել է նրանից օգտուող-
ներին իւրով մի քանի տարի ժամանա-
կի: Պայմանագրում սահմանները ընդ-
լայնացնում են, այնպէս որ դրա մէջ
մտնում է մի ուրիշ աւերակ գեղացու-
ղի է: Ժամանակը լրանալուց յետոյ,
նա ցանկանում է կապել նոր պայմա-
նագրով, երեսը ձեռքերի մէջ ծածկե-
լով: Յետոյ հայրս նրան մի օտի հա-
րուածով մէկը վերայ դարձնեց և
դէն հրելով մօրս ձեռքերը, որոնցով
նա պաշտպանվում էր, նորից սկսեց հա-
րուածներ տալ:

Սերբի բարեկամ, ինձ լծում էր լծէ
այդ բողոքի աշխարհը կը վերջանայ,
լծէ վրայիս վրայիս օրէնքները փոխ-
առել են: Ես իմ մէջ գտնում էի մի տե-
սակ լծուրդիս վրայիս: Մի ինչ որ ին-
ձանում պատուուց այդ սովորի պատ-
կիւր տեսնելու... Իմ մանկական գրու-
թեւ պատմում էր, աչքերս միջում
էին... Սովորական բարեկամութեան և տան-
ջանցի պղծեցութեան տակ՝ ես սկսեցի
գաղաւթ, ինքս էլ հասկանալով լծէ ին-
չու... Հայրս լսեց, դուժաւ և տեսնելով
ինձ քայլերն ուղղից իմ կողմը, ես
կարծեցի լծէ նա իսկից կը սպանի
ինձ: Ես սկսեցի հայաճուած կեղծաւոր
նման վաղիկ լուսնի շառնգ, անգաղաւթ
լուսնի—ուղիղ դէպի անտառ: Ձը գե-
տնում մէկ լծէ երկու ժամ ես արդար
վաղում էի: Գեղերը վրայ հասաւ: Ես
դադարւմ վայր ընկալ խոտիկ վերայ
և այդպէս անցաւ պառկած էի սար-
սափահար և ձնուած իմ տանջող դը-
րութիւնից, որը կարծես ուղղում էր պա-
ռաւել իմ մանկական վրայիս սեր-
ուն: Ես մտնում էի և գրեցի քաղցած
էլ էի: Լուսնացաւ: Ես չէի համարձակ-
վում ոչ տեղեկ վրայ կենալ: Դ՛հ ման-
գաւ և ոչ էլ լուսնուստով վրայիս լծին
օրնեւ: Ես չէի վստահանում շարժելու:
Վախեցաւ ինձ վրայ հասնում շարժելու:
վախեցաւ ինձ վրայ հասնում շարժելու:
օրնեւ ես էլ աչքով չէի ուղղում տեսնել:

Հասկանալով էր, որ ես այդ ծառի
տակ, հէցից այդ գրութեան մէջ, քաղ-
ցած ու ծառաւ կը մեռնէի, լծէ մեր
ծառան չը գտնէր ինձ և ստիպմամբ
տուն չը տանէր: Ես ծնողներս գտայ
իրենց սովորական փայլուն և շքի

նազիր և նրանց հետ, որոնք օգտվում
են երկրորդ աւերակ գեղացուցի:
Բարձրանում է աղմուկ: Գեղացիք չեն
ցանկանում կապել պայմանը: Բէկը
գանգաւորում է պրիստաւին *), որը նա-
խելով պայմանագրին յայտնում է գե-
ղացուց լծէ Y սահմանները մէջն է վե-
ճի տեղը: Գեղացիք չեն ցանկանում
լծել պրիստաւին:

Միւս կողմից բէկը շտանալով համա-
ձայն պայմանագրին իրեն ստանալի-
քը, գանգաւորում է դատաւորին և
դուրս է բերում կատարման լծուրդ
(исполнительный лист) այն մարդկանց
վերայ, որոնք կապուել էին նրա հետ:
Դատաւորական պրիստաւը, հետը
առած կապալներին (որովհետև դա-
ւառապետի առաջ գեղացուց անհնա-
ղանդ էին ներկայացրել) գալիս է գե-
ղը, որ յաճախում է բէկը իրան ազ-
գականներով և բարեկամներով: Այս
անարդար ձեռնմիջ շփոթում տալիս
են նոր պայման կրկնապատկի և
եռաստակի յայնացում սահմանով: Ի
հարկէ այսպիսի դեպքերից դըր-
դուած, շատ անգամ պատահում են
կեղծներ, ստանալով լծին: Բայց խո-
ղարկութիւններից շատ անգամ դուրս
է գալիս, որ սպանութիւնը պատահ-
մամբ էր: Կամ ինքնապաշտպանութեան
համար էր և կամ այնպիսի պատահ-
ուց էր, որ մեր օրենսգր համեմատ ան-
պատեղի է:

Շ ներկայացնում է հայաւարար դա-
տաւորին մի կողմ պայմանագրի: Հա-
ւերական լծուրդը պատասխանատուն
դատաւոր գեղմանց պատահաւոր չի
ստանում: Կայանում են բացառաւոր
լծուրդ (зачное явление): ստանալով
ահագին դուրսի կատարման լծուրդ
այս ինչ կամ այն ինչ գեղացուց վերայ՝
կարողանում է խոստանալով վրայից:

*) Այսպիսի մի երկուրդ լծին ինձ
յայտնի է 9 տարի օրանից առաջ պա-
տահան, որը շարունակվում է մինչև
այժմ:

տեսքի մէջ: Միայն լծէ մայրս ինձ
ստաց: «Անկախութեան երեւոյթ, դու ինձ
ստանալի վրայից: Ես ամբողջ գեղեր
չեմ քննել: Ես նրան օրէնք չը պատաս-
խանեցի, միայն յանկարծ սկսեցի հե-
կելով:

Հայրս ձայն-ձայուն չը հանցոյ:
Ու՛ր օրից յետ ես գեղացուց վերա-
դառնալ: Ես այդպէս, իմ բարեկամ,
այդ օրից ինձ համար ամեն բան վեր-
ջացած էր: Ինձ տեսնելի էին առաջ-
կաները և միւս կողմ—վաղու: Այն օ-
րից ես ոչ մի բանի լաւ կողմը չը տե-
սար: Ինչ վրայիս վրայիս լուսնացաւ
իմ մէջ, այդ ես չը գտնեմ, միայն լծէ
այդ օրից ամեն բան ինձ գողուելի
լծուց: Մեռաւ իմ մէջ ամեն տեսակ
ցանկութիւն, լծէ սերունդ լծէ վրայիս
և լծէ երջանկութեան: Ձը կար ինձ
համար ոչ սահման և ոչ էլ ձգտում,
վրայից հասնելու մի օրէն է բանի...
Ինձ միշտ երեւում էր իմ լծուրդ մայրը
ծառուղիում գետնադառնալ: Հորս հա-
րուածների տակ հեծնաւոր:

Մի քանի տարեց յետ մայրս մեռաւ:
Հայրս դեռ կենդանի է: Այն օրից յետ
ես նրան չեմ տեսնել: Ե՛հ, մի բաժակ
գարեջուր...

Նրա համար գարեջուր բերելու: Նա
մէկ ումարդ դատարկեց բաժակը: Թեղ-
քը դեռ այն աստիճանի դուրում էր, որ
ծնաբարը վրայից լսելու յանկարծ վայր
ձգեց, կոտորեց: Նա անբնական կե-
րպով գողուել շարժելով դուրս շնորհելով
ստաց: «Այ, քեզ կրակ: Խոտակ ցուէ
էլ: Հիմա սող տղիս պէտք է տան-
ջուեմ, որ մի նոյն առնեմ:»

Եւ ընդարձակ դահլիճում, որը լի
էր ծխով և յաճախորդներից, նորից
հնչեցաւ նրա համապաղ անխորտի
ձայնը: «Ե՛հ, մի բաժակ գարեջուր և
նոր լծաբարը:»

Աղէք. Ծառուր.

kē
 q-
 ē-
 o-
 m-
 kē
 w-
 d-
 n-
 b-
 q-
 w-
 h-
 w-
 z-
 ſ-
 i-
 l-
 g-
 z-
 n-
 l-
 ſg
 kq
 u-
 e-
 kē
 nē-
 q-
 p-
 ſ-
 -
 ll-
 ul-
 w-
 q-
 p-
 nē-
 p-
 kq
 pl
 w-
 l-
 li-
 w-
 w-
 w-
 o-
 l-
 w-
 kq
 ml
 wl
 o-
 k-
 hē
 kq
 e-
 ſ-
 ſ-
 w-
 u-
 o-
 h-
 ſ-
 e-
 l-
 p-
 o-
 -
 -

... ..

Типографія А. А. Михельсона. Гол. пр. д. № 12.